

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՈՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՈՆԻԱՅ ՈՒՐԲԱԹ 18 ՄԱՐՏԻ 1860

ԹԻՒ 619

ԶՄԻՌՈՆԻԱՅ 18 ՄԱՐՏԻ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Լեւոնայի քաղաքականութիւնը երկուշաբթի կը ծանոթանայ, միանգամայն և աւելի որոշ կերպով քան մը կը լրտանայ: Իտալիայ խնդիրը բոլոր եւրոպական գահիճները գրաւած է: Թուրքաւայի, Սոսնայի և Իտալիայի գրաւութիւնները ընդհանուր քուէարկութեամբ միացան Սարտենիոյ կառավարութեան հետ: Իսկ Սալոնիկի և Նիցայի գրաւութեան Գաղղիոյ տէրութեան հետ միանալու խնդրոյն վրայոք, թէպէտ առջի բերան Նաբոլէոն վեհափառ կայսեր գիտաւորութիւնը ընդհանուր քուէարկութեամբ և Լեւոնայի միւս տէրութեանց հաճութեամբ ընդունել էր, սակայն Վէլլիգայի Լեփեֆանտա լրագրին նայելով՝ հիմակ չընդունիր, կըսէ, այս միջոցը. թէպէտ և Սարտենիան Լեփեֆանտա լրագրութեամբ հակառակ է այս բանին, այսինքն ինչպէս թուրքաւայի և Լեփեֆանտա լրագրութեան ընդհանուր քուէից առաւելութեամբ եղաւ, նոյն կերպով կուզէ որ կատարուի Սալոնիկի և Նիցայի միաւորութիւնը: Այս խնդիրն ժամանակէ մը ի վեր կըլուզի մեծ տէրութեանց խորհրդարանաց մէջ, մանաւանդ Լաբուէնի կայսեր Իտալիոյ պատերազմին ժամանակ՝ Իտալիոյցոց և բոլոր Լեւոնայի բոսն երկերի յայտարարութեանը (որու մէջ կըսէր՝ թէ այս պատերազմին ձեռք գործելու չէ թէ փառասիրութեան և Գաղղիոյ երկիրները ընդարձակելու համար է) բոլորովին հակառակ կրգտնեն իւր այժմեան ընթացքը: Այսու ամենայնիւ ինչպէս որ արտաքին գործոց պաշտօնեայ Վ. Թուլլիէրին Պաւրինի կառավարութեան գրած նամակէն կիմոցուի՝ Գաղղիոյ կայսրը իւր սահմանագիծաց ապահովութեան համար հարկաւոր սեպած է Հռենոսի

կողմը իւր երկիրը ընդարձակել՝ նկատմամբ Սարտենիոյ, որու նոյնպէս տէրութիւնը մեծնալով կընայ Գաղղիոյ շահուցը վնասակար ըլլալ: Իտալիոյ մէջ զինուորական մեծ պատրաստութիւն կըլլան: Լեփեֆանտա լրագրաց հրամանատար որոշուած են Սալոնիկ և Չիալիինի, առաջինը Պաւրինի պիտի մնայ և երկրորդը Սոսնայ: Իսկ թուրքաւայի մէջ հիմակուհի մը զինուորական շարժում մը չկայ, և իւր ինքնուրոյն իշխանութիւնը պիտի պահէ: Լամարմորա գործակալը ինչպէս Պաւրինէն գրուած նամակ մը կըսէ, ապրիլին 180,000 զօրք կարգադրուելու խօսք կուտայ, բայց ի միջին տալիս զօրքերէն՝ որոնց թիւը 60,000ի կըհասնի:

Լեփեֆանտա լրագրաց կառավարութեանց մէջ թէ և Սալոնիկի ու Նիցայի միաւորութեան խնդրոյն պատճառաւ տարածայնութիւն մը կը տեսնուի: Երկուսն իտալացիութիւնը հաստատ պահուելուն և այս երկուս մեծ տէրութեանց մէջ բարեկամական յարաբերութեանց հաստատութեանը նշան մը կընայ համարուիլ, մօտեցնող հաստատուած առեւտրական գաղնադրութիւնը, որով թէ Լեփեֆանտա լրագրաց փաճառակաւ նութեանը առաւել ծաղկելուն մեծ յոյս կայ:

Լեւոնայի Գաղղիոյ արտաքին գործոց պաշտօնէին չընթերցողներն նամակը ի պատասխանի Վալիէն կոնգրակին, զոր լրագրաց նախընթաց թուոյն մէջ հրատարակած էմք: Գաղղիոյ կառավարութիւնը այս նամակը յաղարկած է Լեւոնայի տէրութեանց քով եղած իւր դեսպանացը:

Մեծարգոյ Տէր,

Լրդէն կարգացած էր զընթերցողներին նամակը զոր Վալիէն յաղարկեց հռոմէական ազգաց ամեն պատրիարքներուն, եպիսկոպոսներուն և առաջնորդաց: Այս նամակաւ, Նորին Սրբաշնորհութիւնը արտահայտեց մասնաւոր նկատմամբ

մը նկարագրելով Սոսնայի այժմեան կացութեան զմուտարութեանց ծագումը և հանգամանքը, կը յորդորէ զհոգեւոր հովիւները և զհաւատացեալները որ կրգտնուին ընդ ամենայն աշխարհ, որպէսզի իրենց նախնաւոր փութոյն բոլոր եւանգելիստները գործակից ըլլան հաստատուն պահելու և պաշտպանելու նոյն նահանգին վրայ ունեցած սուրբ Թուրքիոյ իրաւունքը: Լեփեֆանտա լրագրաց շուրջ յիշեալ գրուածը ենթակայ պիտի ըլլայ ծանր ուշադրութեան կառավարութեանը որուն քով կրգտնուիք: Հարկ համարեցի քանի մը տեղեկութիւններ տալ ձեզ, որպէսզի կարող ըլլաք իմացնելու թէ Գաղղիոյցոց կայսեր կառավարութիւնը ինչպէս կ'առաջարկուի ինչ նոյն գրուածոյն վրայոք:

Լեւոնայի կըհամարուի առայժմ խօսիլ ի վերայ յանդիմանութեանց որոնք քիչ կամ շատ յայտնի կերպիւ գրուած են յիշեալ չընթերցողներին մէջ ընդդէմ ընթացքին զոր կայսրը ունեցաւ այս վերջին ժամանակաց զմուտար գէպքերուն մէջ ի մասին սուրբ Թուրքիոյ և Վատմութիւնը իւր անկողնի ապահովութեամբ, որ մը պիտի զուլցէ թէ որուն կըլերագրերի պատասխանատուութիւնը և յանցանքը այս գէպքերուն: այսինքն այն վեհապետին կըլերագրերի որ աշխատեցաւ միշտ անոնց առաջը առնելու, թէ անոնց որոնք չուզելով ունեցէ զիւրեւմը և բարեկարգութիւն մը ընել, և անմեկնելի թմրութեան ու անհոգութեան մէջ մնալով, թող տուին որ իրաց վիճակը վատթարանայ այն աստիճան, յորում չարիքը շատ անգամ անդամանալի կըլլան:

Վեհափառ կայսեր կառավարութիւնը մեծապէս կըցուի տեսնելով որ Հռոմի արքունիքը, այսպիսի ծանրակշիւ պարագայի մէջ բոլորովին մոռցաւ դեսպանական կամ տէրութեան (տիրութեան) սովորութիւնները և կրօնական գործոց կարգը փոխադրեց այնպիսի խնդիր մը որ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԶԱՄԱՆԱԿ

ԴԱՇՆԱԿ ԼԱՄԱՐԹԻՒՆԱՅ

Տակաւին գրիչը ձեռքերնիս չառած՝ վերնագիրս արդէն նիւթոյն վեհափառութիւնը ինքնին կը յայտնէ ԴԱՇՆԱԿ ԼԱՄԱՐԹԻՒՆԱՅ: Երբոր Վաշնակք կըսեմք՝ անմիջապէս կ'իմանամք գործարկի երգոց որտառու չենք աշակութիւնը: Բայց երբ անոր վրայ Լամարթիւնեայ յատուկ անունը կը յատկանայ՝ գործն ինքնին իւր փայլը կ'առնու, որուն և փանութիւնը դիւրաւ և անջան յերեւան կու գայ, միանգամայն և մեր գրչին առջին եղած ասպարէզը չու մը կը կրփակի: Իսկ առաջին է որ Լամարթիւնեայ մտաց ծնունդին են այն Վաշնակք անուանեալ երգերը: անոնք ինչ սքանչելի հիւստեանք ունին, ինչ փափկութիւն ինչ առաքինական հոգի, մէկ խօսքով՝ ինչ սրտառու չ վեհութիւն մը կըսիրէ նոյն գաղնաւաց մէջ՝ յառաջ բերելու միակ միջոցը կարծւոք ուրիշ բան չկրնար ընել: Բայց միայն նոյն գաղնաւաց մէջն յորում մը բանասիրականիս վերջը իրեւ ծաղիկ հրատարակել:

Արիւնտ սը Լամարթիւն, մեծն ի քերթոցս գաղղիացոց, որ ընտիր ընտիր քերթուածնէրոյն այս գարուն մէջ աշխարհածանօթ անձ մըն է, իւր փառաւոր շրջաններ ունեցող կենաց մէջ ժամանակ առ ժամանակ քերթողական բնածին զգացմանց եռանդով ազգի ազգի երգեր, տաղեր, ու նուագներ շարագրած է Գաղղիերէն իւր մայրենի բարբառով, որոնց բոլորը մէկտեղ

բերելով՝ ամբողջ մատեան մըն է խիստ ընտիր և պատուական: Այս գեղեցիկ երգոց մէջն քանի մը փոքրիկ հատուածներ թէպէտ մերթ ընդ մերթ թարգմանուած և ազգային օրագրաց մէջ գրուած են, սակայն ամբողջ մատենին թարգմանութիւնը մինչ ցարդ զօրաւորագոյն գրչի կըմնար: Հարկ էր գրիչ մը, որ ի Հայ լեզու թարգմանութեան մէջ այնչափ զօրաւոր ընելի օրագրի Լամարթիւն իւր քերթութեանց մէջ փառաւոր է: Ըրգ այնպիսի հոգի և պիւր գրչին տէր հանդիսացաւ ահա արժանապատիւ խորհի վարդապետ Գաղթայեան, որ իւր քերթողական բնարոյս քաջ ծաշակաւ ընտրելով Գաղղիացի մեծանուն Վերթմանի Վաշնակք անուանեալ գիրքը, նա մանաւանդ իւր յատուկ և աշխույժ հայկաբանութեամբ կատարելապէս թարգմաւորեց և ի գլուխ հանած ընելով՝ այս անգամ ի Փարիզ Լեւոնեան տպագրութեամբ ի լոյս ընծայուած է: Այս պատուական և վայելչատիպ գիրքը, որուն մէկ օրինակն առջնին ունիմք, 400 երեսէ բաղկացեալ է: արժանապատիւ թարգմանիչ վարդապետը իւր այս մեծ աշխատութիւնը յանուն հանգուցեալ հօր իւրոյ կը նուիրէ, փառնորդ և գրչին ծախտը նուիրական ոտանաւորով զարգարուն պատկեր մը կայ ԳԵՈՐԳ ԳԱԼՓԱՅԵԱՆ ստորագրութեամբ: Ընկէ ետքը գրչին և թարգմանութեան վրայ քանի մը տեղեկութիւններ տալէ յետոյ, ԱՌԵՒՏՐԱՅՈՒՆ ուղղեալ Հայ, գաղ, քերթուած մնալ կայ, որուն մէջ արժանապատիւ թարգմանիչը գեղահիւս կընկերագրէ ի մանգութեան իւր առ

Լամարթիւն և անոր երգոց վրայ ունեցած սէրն ու համակրութիւնը: Ընկէ ետքը կուգայ ՔԵՐԹՈՒՆ ԱՌԵՒՏՐԱՅՈՒՆ մակագրեալ Հայ գաղ յորում մը որ է Լամարթիւնեայ նամակը ուղղեալ առ թարգմանիչն Վաշնակաց իւրոց: Եւ է այս:

Առ խորհի Վ. Գաղթայեան.

Տէր,

Ինչ այս մեծապէս է զի կայեալ է ձեր զիս իրենագիր թարգմանութեանը իգաղղիացոց ի Հայ լեզու, և երանելի գանձն իմ համարիմ զի անունս իմ իձեռն ձեր առ համադրիմ ընծայեցի:

Յաճախագոյն իմ ընդ արեւելից յարաբերութիւնք՝ զմեծ իմն ազգեցին յիս անհաճութիւն ընդ ազգս Հայկազանց: և մանաւանդ ընդ կրօնս ընդ առաքինութիւն և ընդ քերթուածս ժողովրդեան՝ որ մերձաւոր քան զմեզն է խանձարոց և լուսոյ աշխարհի:

Յուսումնաւոր ջանից ձերոց իմարիղացոց քաղաքի՝ իմիտ առնուէ է ինչ է թէ ազգն ձեր ոչ յետս ինտիմեացի կայցէ լաւութենէ: և ակորմեմ ծանաչել իձեզ, Տէր, զակնկալութիւն սպառնայ Հայաստանեայց:

Ընկալարուք, Տէր, զայնչորի վիպութիւն զգարձը և սիրալիք զիմոյ մի ծարանացս:

ԱՒՓ. ՏԸ ԼԱՄԱՐԹԻՒՆ

Փարիզ, 25 ապրիլ 1859:

Տէր,

Չբարբառն ձեր գիտեմես ոչ, բայց զիտեմ գիտեմ զձանձարն ձեր իձեռն այնոցիկ ինչ

կատարելապէս աշխարհական գործոց կրկնա-
բերի : Անկեղծութեամբ կրտսեր թէ մեր սրտին
վիշտը շատ խորին եղաւ , տեսնելով որ սրբազան
Հայրը կղերին խղճմանքը յօգնութիւն իւր
կընտրուի ինչ որ հաւատացելէ ջերմեռանդութիւն
կըզգուէ ի մասին այնպիսի գործոյ մը , որուն
քննութիւնը՝ օգտակար կերպիւ ըլլալու համար
պէտք է որ ուղղակի կառավարութեանց մէջ ի
գործ դրուի :

Վասնզի վէճը ամենեւին հոգեւորական չէ . և
Հռոմի քահանայապետին հոգեւոր իշխանութեւնը
փաստ մը հասցնելու խօսք չկայ և ոչ անոր ան-
կախութեանը , յորմէ հարկաւորութիւն ունի ,
իւր իրաւանցը սահմանաց մէջ , իւր պաշտօնը
ի գործ դնելու համար : Ուսմանիցի խնդիրը
թէ այժմ և թէ ուրիշ ժամանակներ , քաղաքա-
կան պարագաներէ ծագած է . ուստի պէտք է
որ քաղաքական տեսութեամբ քննուի փնտռե-
լով ամենէն օգտակար միջոցները կարգադրելու
համար այն տաքնապները և նեղութիւնները
որոց առջև , դարձեալ կրտսեր գաղափարաւոր պի-
տի չընտրուէր քահանայապետական կառավարու-
թիւնը , եթէ փոխանակ անգղուշութեամբ սպա-
սելու որ վտանգաւոր կացութիւնը զօրանայ ,
մեր խրատուցը ակնաւ զբաժ ըլլար և մեր ճգնա-
յցը գործակից եղած ըլլար : Ինչ որ կուզէ թող
ըսէ կուսակցութեան ոգին որ չվախճար արուես-
տակերը կրօնական նախանձաւորութեան երեւ-
ոյթները , ինչ որ կուզեն՝ թող ընեն հաւատացը-
նելու համար թէ կրօնին օգնականները վտանգի
մէջ կըդնուին , բայց բան մը չեն կրնար հաւ-
ատուէլ . վասնզի , գովութիւն խտուծոյ , պար-
գապէս աշխարհական խնդիր մըն է , որուն վրա-
յօք բանախօսութիւն կըլլայ ի մէջ պապական
և գաղղիական կառավարութեանց : Կրնանք ու-
րեմն քննել և վիճել անոր վրայօք , առանց
պակասութիւն մը ըրած ըլլալու ի մասին հնա-
գանդութեան և յարգանաց , զոր բոլոր Վաղ-
ղիան պատիւ կըհամարի իրեն՝ մատուցանելու
հաւատացելոց հօր հասարակաց . և վեհ , կայս-
րը բարեբաղդ կըհամարի զինքը՝ առաջին ըլլա-
լով այս ակնածական յարգանաց օրինակ տալու :

Չեմ տարակուսիր ըսելու , մեծարգոյ տէր ,
թէ Հռոմի արքունիքը ազգի խորհրդոյ մը չհե-
տեցաւ ջանալով հաստատել , ինչպէս որ կընէ
չըտեբերական կոնգրակին մէջ , անուանելի կա-
պակցութիւն մը ի մէջ երկու կարգաց օգտից ,
որոնք առանց վտանգի չեն կրնար իրարու հետ
խառնուիլ և շփոթուիլ : Կից զեցոյն առջի դա-
րուց մէջ , երբոր քաղաքակրթութեւն հակումե-
րը աստուածպետական էին , այս խառնակու-

մազեցաց որ զձեր և զիմ՝ բերթուած ընթեռ-
նուն : Ապաքէն գիտեմ և զձորտարութիւն և
զեռանդն զարմանալի զոր իհանդէս արկէր յա-
պաշտօնս յայդ վաստակ թարգմանութեան , զո-
րոյ զիմաստից յաճախացոյն նուագօք և զգու-
շաւոր ձգարտութեամբ ընդ հօր քերթուածոյն
խորհրդակցեցայք :

Այս ուրեմն զամենայն զիմ իղձս սրտի և
զամանայն հաւանութիւն՝ գեղեցիկը ձեր այդ
երկասիրութիւն ընդ իւր լցանկալին անդ տա-
նիցի հայրենիս :

Նորժամ յարե եղից աշխարհս ճանապարհ առ-
նէի , իբրև զհիւրօք և իբրև եղբայր ի Հայաս-
տանեայց անտի մեծարեցոյ , և արդ աւաստիկ
գուք ժողովոգախառն ի միջի նոցա գործէք զա-
նուն իմ և զքերթուած , որոց չէր ապաքէն
յայտարար իմն հեռաձայն ակն դնել փառա-
ւորութիւն :

Թարգմանութիւն մի ձեր՝ արձագանգ իմն է
որ զձայն զիմ մինչև յազատն առեալ տանի
Մասիս : Ա՛ տայր զի և ձերդ տանիւր մինչև
յանմահութիւն :

ԼԱՄԱՐԹԻՆ

Փարիզ , 10 մայիս 1859 :

Ասոցմէ ետե գրքին մէջ լամարթինեայ պատ-
կերը կերեայր ու անմիջապէս կ'սկսի Վաշնակաց
առաջին գիրքը , բոլոր մատենան չորս գիրք կամ
գլխաւոր մատենը բաժնուած է , որոնց մէջն
հետեւեալ ընտիր յօդուածը՝ ինչպէս վերը յի-
շեցինք , կըհրատարակուի ձաշակ ընթերցողաց :

Թիւնը բնական և կարելի էր ու առանց զըժ-
ուարութեան կընդունուէր ի բոլոր աշխարհէ .
ըստորում կըհամաձայնէր հասարակութեան մը-
տաց խղճմանաց վիճակին : Եւ այս կերպիւ-
յիշեալ կապակցութիւնը ի սկզբան , պապու-
թեան իշխանութեան տարեբաց մէկն եղաւ և
նոր երկրական (գէրիթօրիալ) վեհապետութե-
կազմուելուն և զօրանալուն գործակից եղաւ :
Եւստ ամենայնիւ եթէ ոչ աղբորութեամբ քն-
նելու ըլլաւ զպատմութիւնը , պիտի տեսնեմք
թէ միայն իւր աստուածային պաշտօնէն փոխ-
առնուած պատճառներ յօգնութիւն իւր կու-
չելով և կերպիւ մը յանուն խտուծոյ բողոքե-
լով չէր որ պապութիւնը , երբեմն նոյն իսկ ժո-
ղովրդոց պաշտպանութեամբ և երբեմն օտար
վեհապետաց օգնութեամբ , կարողեղաւ ձեռք
բերելու խաղի մէկ մասը : Պիտի տեսնեմք
միանգամայն , պէտք է որ բարձրաձայն զրու-
ցեմք ի պատիւ սուրբ թոռոյն , թէ պապերը
իրենց քաղաքական իշխանութեան էական տար-
բերեն մէկը գտան իրենց խոհեմութեանը և ի-
րենց մտաց հանձնարոյն մէջ , բարեկարգութեան
և արդարութեան վերայ ունեցած իրենց սիրոյն
մէջ , մէկ խօսքով ի մէջ լաւագոյն կառավա-
րութեան զոր կըմատուցանէին ժողովրդոց այն
ժամանակները , որ բռնութեանց և անիշխա-
նութեան ժամանակներ էին :

Եւստ ամենութեան վրայ չեմ ուղեր երկար խո-
սիլ վախճալով որ եթէ աւելի խօսելու ըլլամ ,
չըլլայ թէ կարծիք մը տամ թէ կուղեմ անոր
ներհակ ընթացքին մէջ տկարութիւն մը
փնտռել և անցեալ ժամանակէն դատ մը փոխ
առնուել և գործածել ներկայ ժամանակիս հա-
մար : Եւստ ամենայն այսպիսի դիտաւորութիւն մը
չունիմ : Իսկայն թող թոյլ տրուի ինձ զրուցե-
լու թէ մեր օրերը , ի պատճառս յառաջագի-
մութեան մը զոր կոչուէր կառավարութիւնը ու-
րիշ կերպիւ չկրնար նկատել բայց միայն իբրև
փոխադարձ բարեք մը զոր անհանգստեան կերպիւ
ձեռք բերած են այժմեան ժողովուրդները , մեր
օրերը կըսեն , բաժանու մը ի գործ դրուած և
կատարուած է ի մէջ երկուց իշխանութեանց ,
այսինքն ի մէջ եկեղեցական հոգեւոր իշխանու-
թեան և աշխարհական քաղաքական իշխանու-
թեան : Եւստի սուրբ թոռոյն ոչ միայն տարա-
ձայն գտնուեցաւ ժամանակիս ընդհանուր ոգ-
ւոյն հետ , այլև ազգաց յարաբերութեանց մէջ
հաստատեալ կանոնացալ դէմ վարուեցաւ ,
յանուն հաւատոյ , ժողովրդաց խղճմանքը յօգ-
նութիւն իւր կոչելով այնպիսի խնդրոյ մը հա-
մար , որ ազգի քննելով , պարզապէս աշխարհա-

կան խնդիր մըն է :

Եւստ ամենութեան վրայ չեմ ուղեր երկար խո-
սիլ վախճալով որ եթէ աւելի խօսելու ըլլամ ,
չըլլայ թէ կարծիք մը տամ թէ կուղեմ անոր
ներհակ ընթացքին մէջ տկարութիւն մը
փնտռել և անցեալ ժամանակէն դատ մը փոխ
առնուել և գործածել ներկայ ժամանակիս հա-
մար : Եւստ ամենայն այսպիսի դիտաւորութիւն մը
չունիմ : Իսկայն թող թոյլ տրուի ինձ զրուցե-
լու թէ մեր օրերը , ի պատճառս յառաջագի-
մութեան մը զոր կոչուէր կառավարութիւնը ու-
րիշ կերպիւ չկրնար նկատել բայց միայն իբրև
փոխադարձ բարեք մը զոր անհանգստեան կերպիւ
ձեռք բերած են այժմեան ժողովուրդները , մեր
օրերը կըսեն , բաժանու մը ի գործ դրուած և
կատարուած է ի մէջ երկուց իշխանութեանց ,
այսինքն ի մէջ եկեղեցական հոգեւոր իշխանու-
թեան և աշխարհական քաղաքական իշխանու-
թեան : Եւստի սուրբ թոռոյն ոչ միայն տարա-
ձայն գտնուեցաւ ժամանակիս ընդհանուր ոգ-
ւոյն հետ , այլև ազգաց յարաբերութեանց մէջ
հաստատեալ կանոնացալ դէմ վարուեցաւ ,
յանուն հաւատոյ , ժողովրդաց խղճմանքը յօգ-
նութիւն իւր կոչելով այնպիսի խնդրոյ մը հա-
մար , որ ազգի քննելով , պարզապէս աշխարհա-

կան խնդիր մըն է : Եւստ ամենայն այսպիսի դիտաւորութիւն մը
չունիմ : Իսկայն թող թոյլ տրուի ինձ զրուցե-
լու թէ մեր օրերը , ի պատճառս յառաջագի-
մութեան մը զոր կոչուէր կառավարութիւնը ու-
րիշ կերպիւ չկրնար նկատել բայց միայն իբրև
փոխադարձ բարեք մը զոր անհանգստեան կերպիւ
ձեռք բերած են այժմեան ժողովուրդները , մեր
օրերը կըսեն , բաժանու մը ի գործ դրուած և
կատարուած է ի մէջ երկուց իշխանութեանց ,
այսինքն ի մէջ եկեղեցական հոգեւոր իշխանու-
թեան և աշխարհական քաղաքական իշխանու-
թեան : Եւստի սուրբ թոռոյն ոչ միայն տարա-
ձայն գտնուեցաւ ժամանակիս ընդհանուր ոգ-
ւոյն հետ , այլև ազգաց յարաբերութեանց մէջ
հաստատեալ կանոնացալ դէմ վարուեցաւ ,
յանուն հաւատոյ , ժողովրդաց խղճմանքը յօգ-
նութիւն իւր կոչելով այնպիսի խնդրոյ մը հա-
մար , որ ազգի քննելով , պարզապէս աշխարհա-

Եւստ ամենութեան վրայ չեմ ուղեր երկար խո-
սիլ վախճալով որ եթէ աւելի խօսելու ըլլամ ,
չըլլայ թէ կարծիք մը տամ թէ կուղեմ անոր
ներհակ ընթացքին մէջ տկարութիւն մը
փնտռել և անցեալ ժամանակէն դատ մը փոխ
առնուել և գործածել ներկայ ժամանակիս հա-
մար : Եւստ ամենայն այսպիսի դիտաւորութիւն մը
չունիմ : Իսկայն թող թոյլ տրուի ինձ զրուցե-
լու թէ մեր օրերը , ի պատճառս յառաջագի-
մութեան մը զոր կոչուէր կառավարութիւնը ու-
րիշ կերպիւ չկրնար նկատել բայց միայն իբրև
փոխադարձ բարեք մը զոր անհանգստեան կերպիւ
ձեռք բերած են այժմեան ժողովուրդները , մեր
օրերը կըսեն , բաժանու մը ի գործ դրուած և
կատարուած է ի մէջ երկուց իշխանութեանց ,
այսինքն ի մէջ եկեղեցական հոգեւոր իշխանու-
թեան և աշխարհական քաղաքական իշխանու-
թեան : Եւստի սուրբ թոռոյն ոչ միայն տարա-
ձայն գտնուեցաւ ժամանակիս ընդհանուր ոգ-
ւոյն հետ , այլև ազգաց յարաբերութեանց մէջ
հաստատեալ կանոնացալ դէմ վարուեցաւ ,
յանուն հաւատոյ , ժողովրդաց խղճմանքը յօգ-
նութիւն իւր կոչելով այնպիսի խնդրոյ մը հա-
մար , որ ազգի քննելով , պարզապէս աշխարհա-

Ի .
ՅԱՆԻՏԵՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԲՆՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՌԹԻՒՆ ՄԱՐԿԱՆ
Ե Ր Պ .

Բոցաձաձանչ գլեցէք յուղիս .
Արփիք , իշխանքդ անբաւութեան
Օղորդ արձակեալ հարէք զոգիս
Իձերդ գոգ յաւերժութեան .
Եւ դուք վարտալք թափառականք ,
Օարմանհրաշ ո՛վ դուք գըրգանք
Եւստգնտից երկնածովուն ,
Եւք գըծեալք խաճմանաց ,
Եւ զայլ մեզ միտս յայտնէք նորուն
Ար ինք զերկին խորհրդածեաց .
Յաղթանակեա՛ն , անմահ բնութիւն ,
Դու որում ձեռքն լուսարձակ
Անգափելի տայ զօրութիւն ,
Եւ նորանին յար ժամանակ ,
Մահ զօրութեան քու՛մ տայ զընդանս ,
Շնորհեա՛ն , բարձ , դարձս զկեանս
Արց իբէն ընդունին զէս .
Արդն ես իբս ծագեալ ժըմիտ ,
Օնանիմ , հայի՛մ մեռանիմ ես
Ինթա՛ն , զիս մի անձեր ընդ միտ :
Օնի՛ղ հիւաւուրց , յափունս անդ քոյս
Օրփեա՛ն երկնից պէս փրփրադէզ ,
Բան զամպոյ յաւէտ փոթորկայոց ,
Եւ քան զթերթս լուսակէզ ,
Մինչ պետութիւնք իմնուող գան :

դէպքերէնք անաշնորհութիւնը, իրենդայն .
Պրէստիւնի և Լաւրիայի երկրորդական վիճակի
ներքէ, Լաւրիայի ինքնուրոյն համեմատ : տրուեցան
իւր արշնդքներուն ի հատուցումն անոնց վնաս
սուց . քանզի զրկուած էին իտալիայ մէջ ունե-
ցած իրենց վեհապետական ամբողջ : Ի մասին
այս երկրորդական անաշնորհութիւնը կոչուած
նահանգաց և Սալանի երկրին համար ամենին
վիսապարտ երաշխաւորութիւն մը չճանաչեցաւ
ի մէջ նոյն երկրորդական տիրոջ արշնդքական
իրաւանցը և կրօնի օգտիցը : Վեհապետաց ե-
կեղեցական յատկութիւնը արգելք մը չէ զան
կարգադրութեանցը զորս ժամանակին պարագայ
ները հարկաւոր ըրած էին : Վէնայի արքուն-
եաց մասնակցութիւնը այս զանազան պայմանա-
դրութեանց անշուշտ թոյլ չտար տեսնելու
այս կարգադրութեանց մէջ նոր սկզբանց գոր-
ծածութիւն մը ըստ սովորութեան Վաղդիոյ :
Լաւրիայ մեր ըսածը լիովին կը հաստատուի քանի
մը տարի ետքը պատահած անցքովը : Պիոս Լ-
պապը Հռոմ կը վերադառնար և իւր աշխարհա-
կան իշխանութեան պաշտօնը ձեռք կառնուր :
այն ինչ գաղտուկ դաշնագրութեամբ մը, որ
ստորագրուած էր Լաւրիայի մէջ ի 11 յունվարի
1814 : Սրանհետև կայսրը՝ ուղեւոր զյոթաբիմ
թագաւորը եւրոպական նիգակցութեանը
(քաղաքի) նպատակաւորաց ընել, «որպէսզի
զինուորական զորաւոր սահմանադրուի մը մա-
տակարարէ անոր, ևս մայն քաղաքական կարգադրութեանց
այս երկու փեղ-թեանց, Սրանհետև կայսրը կըսեմ
յանձնառու կըլլար ապահովելու յոթաբիմ
թագաւորին, 400 հազար հոգիի չափ պարունա-
կող երկիր մը, զոր հռոմէական վիճակներէն
պիտի առնուր, խոստանալով իւր բարեկամա-
կան միջնորդութիւնը ի գործ դնել սրբազան
պապին հաճութիւնը ձեռք բերելու համար ի
մասին այս տնօրէնութեան» :

Ուրեմն Լեւոնի նահանգաց, նմանապէս
Սարգստուած նահանգաց բաժանման սկզբուն-
քը ազատաբար հաստատուած էր ի մէջ Լաւրի-
այի և Լաւրիայ տէրութեանց, և անոր գործա-
դրութիւնը այն օրինակ անկախ կերեւէր ամեն
մասնաւոր պարագաներէ, որ հետեւեալ տարին,
յոթու մ Լաւրիայի թագաւորը իւր աթոռոյն
վրայ վերստին հաստատուելով, սկսաւ ջանալ
հաստատուն պահելու յօգուտ իւր զգաշա-
ղրութիւնը զոր յիշեցինք : Լաւրիայի իւր
կողմանէ, աւելի բարեբաղդ էր իւր պահանջ-
մանցը մէջ, ըստորում իւր իշխանութեան ներքեւ
կըպահէր, ի վնաս սուրբ Լեւոնի : Սրան-
հետև նահանգին մէկ մասը՝ Բո գետոյն ձախ եզերաց
վերայ : Լաւրիայի վիճակին վե-
րաբերած չէր երբեք : Սակայն զուրտեղը բողբոջ

ընդդէմ այս տնօրէնութեան, ինչպէս նմանա-
պէս բողբոջեց որ Վիստի կամութիւնը ի Բա-
միայ երկրորդ վերադարձուցին առ սուրբ Լ-
թոն : Լաւրիայ պահանջմանը, զորս կը հիմնէր ի
վերայ իւր վաղեմի իրաւանց և ի վերայ պատ-
ճառաց օգտակարութեան վասն Լեւոնիցայի,
չընդունուեցան ի տէրութեանց, և 1815ին
վերաբերեալ բանախօսութեանց պաշտօնական
զրուածները սուտ պիտի չհանեն գեղ, եթէ
յաւելցնելու ըլլամբ թէ քիչ մնաց որ Սալա-
նիայի նահանգն ալ բաժնուի քահանայապե-
տական վիճակներէն : Լաւրիայ ժողովը
զրուութիւններ առաջարկուեցան և քննուեցան
Վէնայի դեսպանաւորովն մէջ, և յայտնի է
որ Սրանհետև, օրինակի համար, առաջարկեց որ
Լեւոնի կողմէն նահանգները Սալանիայի
թագաւորին տրուի որ պիտի ընդունէր զայն ի
հատուցումն իւր կրօնի վնասուց : Լաւրիայ
գործաւորութեամբ պապը կարող եղաւ պահելու
այն նահանգները և ի գործ դնել իւր յառաջ
բերած իրաւունքը ընդդէմ նահանգութեան
արժանի կարծեացը զոր ընդունած էին իրագոր-
դեսպանները, այսինքն թէ Լեւոնի նահանգ-
ները, աշխարհակալութեան իրաւանց համեմատ
դաշնակցաց իշխանութեանը ներքեւ ինկած էին
Ուրպէս և իցէ, վիճաբանութիւնը ի մասին
հռոմէական վիճակաց, միշտ հաստատուն պահ-
ուեցաւ նոյն իսկ հռոմէական տէրութիւն
ներէն, նկատելով զանոնք իբրեւ աշխարհական
տէրութեան մը ստացուածք :

Լաւրիայ և ահա, մեծարգոյ տէր, միակ ազգացոյ-
ցը և վիստիութիւնը զոր կողմէն հանել օրի-
նակներէն զորս յառաջ բերի, և որոնք կը հաս-
տատուն թէ Սալանի վերջին շրջաբերական կոն-
գակին մէջ յառաջ բերուած վարդապետու-
թիւնը, եթէ այժմ համաձայն է Հռոմի ար-
քունեաց գաղափարացը, ինչ աստիճան հակա-
ռակ կը դառնուի քաղաքականութեան ամենէն
հաստատուն վիստիութեանցը : Իմ գիտաւորու-
թիւնս ամենին այն չէ որ այս վիստիութիւնն
էն ձեռնարկութիւններ հանեմ ընդդէմ ծա-
նուցեալ իրաւանց սուրբ Լեւոնի, այլ հարկ
համարեցի միջոցներ մատակարարել ձեզ, որպէս
զի ձեր չորս կողմը եղած սխալ տպաւորութիւն-
ները ուղղէր որով աշխարհական խնդրոյ մը վրայ
յառաջ բերուած կարծիք մը իբրեւ հարուած
մը կը համարուի հռոմէական Լեւոնիցայի ան-
հակառակելի և նուիրական առանձնանորհու-
թեանցը :

Լեւոնի արքայ, մեծարգոյ տէր, և այլն :
(Սարգստուած) ԹՈՒՄԱՆԻՆԻ

Պիւլլիքէն ար Լեւոնի-Լեւոնի Լեւոնի անուն
թերթէն հետեւեալ յօդուածը կը թարգմանեմ

Իմ մերկացան հանդէպ տական :
Քան զանդընդոց քոյ խառն ալիս :
Օհով, երբ յուզիս իսպառնալիս :
Օհովս յարուցի յիշմ իմ վրեժս :
Լաւրիայ ընդան արեգակունք
Լաւրիայ զգեց իսկ երկնաձեւ
Սրացան հոգեւոյս հրաւառակունք :
Բնահանրական և մի էին,
Լաւրիայ յաղաւոր իմ անդ ծագեաց :
Լաւրիայ հանդէպ նորին
Օհով երբ սիրոյ և զհրճուանաց :
Լաւրիայ սիրոյ միտք իւր ըրեսալիր
Հիմ միտք ետ զիւր ներկարգիր :
Օհովս և և բանին նորա զիս :
Լաւրիայ համար զանդէպ իտեւ
Լաւրիայ «Լեւոն» ասէ յիս :
Վեհ ունիս բախտ, նա զքեզ ետես :
Կեցցիք ապա զաւուրսդ անձայր
Երկիր, երկին, լերինք և ծով :
Չափեք երկնաձեւ : Իսկ դու յամայր
Սրացան, բնութիւն, զիւր մասմով :
Իգարութեանց անկեալ կենաց
Սիւ յոյնէն ևս յիշեցայ :
Պըշնում այլ չեմ նախանձայրդ :
Սիւր իմ կեցեալ իսկ է նախուստ
Լաւրիայ նա իմ յոյս
Որ քան ըզգեմ է անկորուստ :

որ հարուստ ու պատուական : Սովորայի մը և ա-
նոր հետ գտնուած թանկագին հնութեանց
վրայ կըստի, զոր Վ. Սարգիսթ գտած է թէ
պայիցի մէջ :

Վ. Սարգիսթ, որոյ թիւը 401 կը հասնի բո-
լորն ալ ոսկեղէն են և անոնց շատերուն վրայ
անգամանդներ կան տեսակ մը մուգայիցի ար-
հեստիւ դաժուած՝ ոսկի անջրպետներու մէջ :
Վիստիութիւնն են

1 Տանին չափ ապարանջանք ոսկեղէն : մօմիայ
ին տրուեցին վրայէն գտնուած :

2 Լեւոն ապարանջանք աղիւ ժողովարտէ և
ոսկի թիւը վրայ անցաւ ցած :

3 Մէկ ապարանջանք տեւի ընտիր ոճով շին-
ուած որ կը բաղկանայ ոսկի տախտակներէ (բլաթ)
և որոնց վրայ կը ներկայանան դիցարան ակա-
տեսիկներ, առոր ներքին զանգուածը (ֆանտ)
չինուած է Լաւրիայ շաղկիւն :

4 Մէկ թագ (տիտուլ) մը մօմիային թանձր
հիւստեանով մօմիային գլխուն վրայ կը կէնայ :
այս թագը ոսկեղէն է, մուգայիցիով, և որորա-
ծոյ խիտ աղբով (պիւքիւ սաշար) : Գագաթին
վրայ երկու սքինքս կան այնպիսի տուփի մը
առջև որ արքայական փամփուշտի ձեւ ունի :

5 Գեղեցիկ հայլի մը ոսկի զարդերով : ընդ
հայլին զուտ ոսկի է, միայն քիչ մը այլախառն :

6 Մէկ պատկեր նաւի ձեւով ընդերեւակ : Լա-
գիպտական արհեստին այս չքնադ օրինակը թա-
գաւոր մը կը ներկայացնէ մակնիշի մը մէջ կայ-
նած, երկու դիք անոր գլխին Լաւրիայ կը թագաւորին
գլխուն վրայ երկու թագուն կը
սաւառնին ի նշան պաշտպանութեան :

7 Մէկ պատկեր նաւի կը կըստի կը կըստի
խոշոր ոսկեղէն մեղունքէ և նոյն մետաղէ շին-
ուած շղթայէ մը կախուած են : Վ. Սարգիսթ
այս մասին կը յիշէ որ ձանձրուած զարդի և
պատուանշանի տեղ գործածուիլը միայն կիւր-
իֆէնէն կը ձանձրեմք : և մինչեւ յայտն գեղեց-
նական կերպարանքի վիճակին մէջ չէր գտնուած :

8 Լեւոն մէկ թիւ չափ երկայն հիւստեալ շղթայ
մը, մէկ միջատ (սքարապե) ոսկեղէն, և թագաւոր
իւր տակը առած, իսկ կռնակը Լաւրիայի պաշա-
ձած և բարձրացած և այս շղթայէն կախուած :

9 Մէկ ոսկեղէն մակնիշ, փամփուշտներով
(քարթուշ), արծաթէ տասը նաւաղ ներսը կը
թիւրաւորեն, իսկ քիւն (գըշ) վրայ ոսկեղէն նա-
ւու զիւր կայնած է ձեռքին մէջ ինչ զիւր բռնած,
նաւակին առաջին վրայ երգեցիկ մը կայնած
է նոյնպէս ոսկեղէն և որոր թիւրաւորներուն կա-
նոնաւոր շարժում կը ցուցնէ : երբոր ոսկեղէն
անձ մըն ալ փայտէ կայմին վրայ նստած է, այս
կայմը հիմա կտրուեցաւ :

10 Մէկ «գաշն» ոսկի պատկերի մէջ : բուն
կտրող գաշնը մինչև ցոյցօր մեր տեսած Լա-
գիպտական արհեստին ճարպիկ կարողութեան
բարձրագոյն օրինակ մը կը ներկայացնէ : ոսկի
թիւրեղէ կաղնուած է որուն մէջ տեղը շերտա-
նման պղնձ մը կայ և այս պղնձի շերտին վրայ
(որ գործածուած չէ), կը տեսնուին ամենաբա-
րակ ոսկեւնկարով զարդարանքներ, կիւրիֆէն-
որոնք ամենքը միատեղ թագաւորի մը նկարա-
գիրը կը կայացնէ :

11 Մէկ տապար (պալմա) մը որուն կոթը փայ-
տեայ է ոսկի ու մօղայից տախտակներով զար-
դարեալ, իսկ կտրող մասը ոսկեղէն պատմա-
կան ներկայացմունքներով :

Լաւրիայի իրութեան որոնք մօմիային վրայ
էն հաւքուած են, ամենքը միատեղ կատարեալ
գանձ մը կը կարգուին կըսէ Վ. Սարգիսթ :

Լաւրիայի միւզներէն և ոչ մէկը այսպիսի
մօմիայ մը ունեցած չէ գեղ :

(Սարգիսթ-Լաւրիայի որ նաև Լաւրիայ կըստի կայտնագոյն
քար մէ որուն հայրէն լուրջ, լաւագործ կըսեն և տաճիկէն
լաւիկէն թաղ : Վարդապետանէն, Չիտաւանէն և մեծ Պա-
խարայէն կըսէ և ակադեմիկոսութեան մէջ կը գործածուի :
Եղիպտացոց հին զմանեալ մեղեղոց Սովոր կը նշանակէ հայ-
երէնի մէջ, այս բառը Լեւոնի բառեր է կազմուած է և ազա-
մեղեղ կը նշանակէ :

Սոցալիք կըսուին այն նկարները որոնք ամենափոքրիկ և գոյն
զգոյն քարերը քոյքէ քոյք հաստատուելով կը շինուին : այս բառը
յունարէնէ և մատենագրարան այսինքն միւզէ կը նշանակէ ըստ
որում առաջին անգամ այսպիսի սրահներու գործարարեցաւ :

Հիւստեալին հին Եղիպտացոց խորհրդական գիրքն են :
Նախաբառը նաև կը նշանակէ, անորոյ ընդհանրաբար :
Տանութ, Սարգիսթ

Ոչ, մի կենօք ոչ զիւնին
Օհով գոյութեան մը յատկարկաւ :
Չեղ չէ պակաս ինչ յիմ մահուն :
Օհով ինչոյ մի տուրեաւ
Ոչ պակաս շուք մի ծոցոյն
Իւր զիւն աճի՛ն ջընդէք յաւել :
Սարգիսթ և կամ որդ ծնդի անգուստ
Լեւոնս՝ անձկոտ իմաւալել :
Ի հասարակն անկցի կորուստ :
«Լեւոն» գոգցեն լու : Լաւրիայ ընդ ետ
Լաւրիայ յայր բան մուայք անհետ :
Սի կամ երկու դար յաղթեն զայն :
Լաւրիայ քեզ, բնութիւն, չիցէ քեզ մարթ
Օհովս և մի եղծել համայն :
Օհովս, զի փոյթ, կեցի ետ մարդ :
Լեւոն զի Տէր, կենաց քեթիթ
Խոնարհեցաւ յիմ անդ ոչէս :
Չեղ գոյութեան նորափութիթ
Կեցցէ ըզդարս, րոպէ՛ մի ետ :
Լաւրիայ կեանք անդ վաղաքաւ
Վարք և միջոց ինքնին անբաւ :
Լեւոնիցայէն յաջոյ իմ բիւս :
Լաւրիայ իկէտ մի գոյութեան
Լեւոն ինձ տեսի երեւեալ տիպս
Օհով ձեզ իձերդ անգորութեան :
Լեւոնիցայ լեւոնց ու երկնի բարձանց :
Ոչ անջրպետք անգափական :
Խորհուրդք անհատ ձեր և անանց :

Այսօրոյս օրագրութեանց մէջ կը կարդա՞մք :
Նմանաբար Տօրթօր Սօրթէն օր հաշիւ թէ
18 ամէն իմեր Ս. Բեդրօրօրի հաստատուած
էր , 1859 ղեկամբեր 25ի (5 յունիս 1860)
հրամանագրով պատուոյ բժիշկ անուանեցաւ
կոտանդին մեծ դուքսին ամուսին Ալեքսանդր
մեծ դուքսին , ի նշան գոհունակութեան
հորին իրբայագուն Բարձրութեան : Քանզի
մինչև այնօր դժուարաբոյժ անտէ մը աղէկցու-
ցեր էր զինքը օժիշկի գեղերով :
Նոյն թուականով , Նմանաբար Տօրթօր Սօրթէն
լոմիկ վարձին օր կայսերական միջին զօրաց առա-
ջին բաժնին բժիշկ էր՝ կայսերական հրաման մը
դան Ռուսաց կայսեր զաւակաց բժիշկ ըլլալուն
արժանացուց :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ , 16 ՄԱՐՏԻ

Օգոստոսիան Սուլթանը հաճութիւն տուած
է թատրոն մը շինուելու Պօլսոյ մէջ , Տաճկիւն
լեզուաւ տեսարաններ ներկայացնելու համար ,
և մէկ կը կէս մը որոնց հիմնարկութիւնը սկսած
է վսեմափայլ Վէլի փաշային այրած հին բնա-
կարանին տեղը :

Վերայիշեալ կրկէսը , որ է ի կէտք փաշա ,
չորեքշաբթի իրիկուն պիտի բացուէր : Ասօր
փաշայի յայտարարութեան հիմադրի օր Վա-
մազանի մէջ տեսարաններ պիտի ներկայացուին
ամեն իրիկուն ժամը 9ին :

Այսօրոյս հրամանաւ թողման է ֆէնտին
Խորասանճեան և մահաբաի Ստեփան էֆէնտին
քաղաքական տեսչութեան ժողովոյն անդամ
անուանեցան : Նաև Բարձրագոյն Վրան թարգ-
մանատան անդամ Պօլսոյ էֆէնտին , Հալպի
կուսակալին թարգման անուանեցաւ :

Շէվքէթ փաշան օր թանգման ժողովոյն
անդամ էր , մէկ քանի ամիսէ ի վեր հիւանդ
ըլլալով՝ վստանեցաւ այս շաբթու :

Վազայի գերագոյն ժողովը ընդունեց է որ
ուսումնական անձեր է և բժիշկներէ կազմուած
յանձնաժողով մը հաստատուելով՝ Ս. Փրկի
հիւանդանոցին արդի ցաւալի վիճակը քննեն
և հարկ եղած տնօրէնութիւնները ըլլուին :

Վնջեալ օրերը Գում-գաբուի մայր եկե-
ղեցւոյ դպրոցին տարեկան քննութիւնը կատար-
ուեցաւ , այս քննութեան հանգէսին ներկայ
էին ամենապատիւ սրբազան Պատրիարք Հայրն ,
Վազայի հոգևոր ժողովոյն անդամները և ու-
րիշ լիզուագէտ ու գիտնական անձինք : Վնջեալ
թեան ուսմանը եղան քրիստոնէական վար-
դապետութիւն , հայկաբանութիւն և ճարտա-
րախօսութիւն , գաղղիարէն , տաճկերէն , աշ-
խարհագրութիւն , բնագիտութիւն , թուա-
բանութիւն , վայելչագրութիւն ու եկեղեցա-
կան երաժշտութիւն : Այս ուսմանը ման-
րամանարար և անաշուապէս քննութիւնը հա-
ւերեալ ուսումնականներէ՝ բաւական յառա-
ջագիւմութեան ցոյց տուեր են :

Բարձրագոյն Դժմարէտին , որ վեհափառ
Սուլթանին չորրորդ ուղիքն է , անցեալ կիրակի
երեկոյին Վէյոլուի իտալական թատրոն երթա-
լով մեծ պատիւ ըրաւ իւր ներկայութեամբը ,
Այս առթիւ թատրոնի սրահը գեղեցիկ լու-
սաւորուած էր , և ներկայացուած օպերան էր
Ռայեր Լէ Տիպլէ : Օրիորդ Ռայերին ինչորհոյս
Ն. Բարձրագոյնութեան իրօքի երգը երգեց :
Ամսոյ 14ին բարձրագոյն հրամանաւ 9000,
000 դահեկանի քսան զոյնաց քայմէ այրուեցաւ
ի ներկայութեան փողերանոցի պաշտօնէից և
հասարակութեան :

Այսօրոյս բարեխնամ կուսակալութիւնը
կը ընտայ դաղման Զերքէդներու բնակարան-
ները կարգի դնելու , որովհետեւ անոք ամենը
միատեղ խանութ մէջ խառն բնակ ըլլալ տա-
րափոխի հիւանդութիւնը գոյանալուն պատ-
ճառ տարու են :

ԶԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ԴՆԵՍ

Զմիւռեա , 18 Մարտի :

Նահանգիս կուսակալ վսեմափայլ Սուլթանը
փաշան այս օրերս մարդասիրական և բարի գործ
մը հաստատեց , ամեն կարգի և աստիճանի մար-

դիկ որոնք աղէրսագիր կուտան՝ պիտի կարենան
այսուհետեւ զան ուղղակի Ն. Բարձրութեանը
ներկայացնել , և խնդրոյն վրայօք բացայայտ
տեղեկագիրներ տալ :

Վրամեց գինեւուն համար եկած կայսերա-
կան հրովարտակը ամսոյ 22ին կարգացուեցաւ
կուսակալին պաշտօնին մէջ , ուր ներկայ էին
ամեն գինեւորական և քաղաքական զինուորնե-
րը և թարգմանները : Սուլթանը կառնուի որ
յառաջիկայ ապրիլի 13էն օսմանեան ըրան 100
մէճիկէն 20 , վեցնոցը և հինգնոցը 3 զուռու-
շի պիտի անցնի :

Ամսոյ 22ին գիշերը ժամը ըստ եւրոպացւոց
8ին քաղքիս գինարանի մարտկոցէն և Շիայի-
Ֆէրրահ անուն օսմանեան պիտի 42 թնգանթ
գոռարով՝ Բամազանի սկիւղ աւետեցին :

Վրալըսոյ խմբագիր-տէրը ամսոյ 8-20ին
մէկնեցաւ կուսանդիս պօլիս երթալու , հետեւ
աբար լրագրոյս առժամանակեայ հրատարակու-
թիւնը յանձնած է Հաշտեից ընկերութեան :

Արքեմբ օր Պ. Կոտարէդա , որ Վստիլայի
Լնգիլոյ հիւանդանոցային մէջ պաշտօն կը վա-
րէր , և քանի մը ժամանակէ ի վեր իւր ըրած
ապօրինաւոր գործոց համար արգիւտուած էր իւր
պաշտօնէն , հիմակ բուրձովին մերժուեցաւ թէ
Լնգիլոյ կուսակալութեան ծառայութեան և
թէ անոր պաշտպանութեան :

Արքեմբ գարձեալ , թէ արժանապատիւ տէր
Խորէն Գալֆայեան գիտնական վարդապետը ,
որ առայժմ Փարիզ կը գտնուի , մօտեւ թէ հոգ
սիա պիտի երթայ՝ իտալական տարաբնի և
Մատեաց Վաշուոյն տեսչութիւնը իւր վերայ
առնելու համար :

Վաղաքիս խաղաղիքը , հայրենասիրական
ուրախութեամբ ամսոյ 21ին գիշերը նուագով
և հանգիսիս Վարտեից հիւանդանոցային գա-
ցին իրենց ուրախութիւնը յայտնելու , և թու-
քանայ , Բարձրագոյն Սուլթանայի միաւորութիւնը
շնորհաւորելու Պ. Բիննա ասպետին :

Վեքսանգրիայէն կը գրեն , թէ երկրորդ ծո-
վապետ Պ. Շաքէր , որ Վաղիլոյ Չինատանի
մէջ ունեցած նաւամարտիկ զօրաց վերին հրա-
մանատարն է , ներկայ ամսոյ 6ին ըստ ըստ ,
հոն հասեր է իւր գինեւորական պաշտօնատար-
ներով Մարտիկայէն գալով , և Սուլթան ճանա-
պարհաւ Հոնկ-Բոնկ պիտի երթայ :

Այս շաբթու իմիջին Յաղպէ երթող և
ուսումնական տանող շոգենաւը իւր ճամբան
շարունակած առնէ անիւր՝ կոտորուելով վերստին
ետ եկաւ իմիջ բոլոր ճամբորդներով հանդերձ :

Երանալ ար Բնակալիւնի վերջին թուոյն
մէջ հետագայ յօդուածը կը կարդացուի՝ «Վաղ-
ղից և Փիլեմոնթի վիճակը միեւնոյն է ընդդէմ
սուրբ Միտոյն , և նոր փոփոխութիւն մը չէ-
ղաւ : Պապը առաւել ևս որոշած է որ ամենին
իրմէ խնդրածներէն բան մը չմտնէ , և պատ-
րաստ է բռնութեամբ ուղղելու զէմ իւր
բանադրանաց կողմէնքը շանթելու : Այսպի-
սի միջոց մը կարծեմ թէ մեծ զօրութիւն մը
չկրնար ունենալ ինն տասներորդ գարուս մէջ ,
ասանկ մէկ կատարեալ սկեպտիկան և կրօնի
մասին բուրձովին անտարբերութիւն ունեցող
ժամանակի մը մէջ : Այսու ամենայնիւ , ամեն
ջանք ի գործ կը դրուի՝ Վատիկանի շանթերը ար-
գիլելու , և ասանկ մէկ մեծ գալթակցութեան
մը առաջքը առնելու , բայց բոլոր այս բա-
նակցութիւնները Հռոմայու արքունեաց խոր-
հրդականներուն հաստատութեանը դէմ օգուտ
մը չըլին » :

ԱՌԿԵՏՔԱՍԱՆ ԵՆԻՔԵ

Զմիւռեա , 18 Մարտի :

Այս շաբթուան ծախսած ապրանց գիները
հետեւեալներն են ,

- Վիլիս . 200 զուռուշ չէբին .
- Տօրոն . 225-260 զուռուշ կենդինարը ըստ
տեսակին :
- Բամբակ . 280-284 զուռուշ կենդինարը :
- Շէ հրի 43/4 - 51/4 օխան :
- Փաւրմուտ 77 1/2 - 82 1/2 լիզղիլ տեսակը :

Իմաց իւր-իւր հասարակութեանը թէ ապրիլ 4-16ին
Երկրագործի օրը առաւօրեան ժամը 9ին (աւաքանիւ) և
հետեւեալ օրերը Վաղիլոյ ընդհանուր հիւանդանոցային
մէջ հրապարակական աճարարով (Երկրագործի) պիտի ծախ-
ուին իւր-իւր գեղեցիկ կահարանիս մասն իւր-իւր շնորհ-
անապէս հասարակ իւր-իւր շնորհ-արքիւ իւր-իւր , իւր
հարանի վերաբերեալ պիտի անօրէն , ընդհանրեալ (սօղա) ,
օրէնքներ (խալը) , սեղանի յախճապայի (ֆարֆաշի) անօր-
էնք , Լայլը , Լայլը :

Իւրի , 3-15 Մարտի 1860 :

ԶԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ԴՆԵՍ

Ստեփանի Թովմայի Հոլոնէ :

Վրսէն թէ մարդկային մոտաց ամեն արտադրութիւնները
ժամանակ մը տեւել ետեւ , նոր գիւտեր անոնց տեղը կը բա-
նեն : Բայց այս խօսքը այս դեղին չկերպերէր . վստիկ օր-
ուան մը համար չէ այլ մշտապէս և անոր ներգործութիւնը .
ըստորուժ արեան մէջ եղած հիւանդութեանց արմատները
կը ընջէ և բժշկութեան արհեստն ալ անկէց աւելի բան մը
չկրնար ձեռք բերել : Այս սպեղանին մոյն և մարմնոյն
մանրամասնութիւն մէջ անցնելով , ինչպէս որ ջուրը ծակից
բանէ մը կանցնի , կերթայ կը գտնէ խոյլ պարանոցի , օձիկ ,
ուռոցի , քաղցիկ , ըստեւ՝ անտեսելի արմատ , նմանապէս
գէշ վիճակ և պալարներու մնացորդայ որ արեան շրջապէս
թիւնը կաւրեն , և անոնց ապակաւութիւնը անգիտ կը ընեն :

Յուստիսի :

Հոլոնէյի սպեղանին ամեն դեպքերու մէջ կը բժշկէ
պոլեմից (պալմըր) ցաւերը թէ և քան տարուան ըլլայ : Որ-
չափ կարծր գունամափ և ուռեցած ըլլայ մարմնը , այս անոր
չկրնար դիմանալ , եթէ յիշեալ սպեղանին օրը երկու անգամ
առատապէս դուրի ցաւած տեղը և աղիկ մը չկուի : Եւ թոյ
նոյն սպեղանին լաթի մը վրայ շառկէլ քսելով ցաւած տեղը
ծածկելու է : Այս կերպիւ եթէ շարունակ հոգ տարուի ,
վատաւորջ հիւանդը դուրս կը գտնէ : Վերջերք քիչ ժամանակ-
ուան մէջ , յարմարաց անոր ծրագրութիւն և սրունից միւս մա-
սերը իրենց բնական երեւոյթը դարձեալ կը տեսան :

Հին վերք , խոց և քաղցիկ :

Խոց պարանոցի , և ուրիշ խոցերը , որչափ և հնացեալ
ըլլան , չուտով կը բժշկուին Հոլոնէյի սպեղանին և դեղա-
հատերը գործածելով : Այս դեղին ներգործութիւնը պա-
լմըրի և շարունակ քաղցիկաց վրայ գրեթէ հրաշալի է .
բանի աղի բերանը անոնց վրայ կը հասն , իմիջնը որ դեղք
կը անցնէ միշտ , և հետեւաբար կը բժշկէ դանդը :

Երկու մեջ ջրաց և կարծրութիւն ի յօդաւու-
րութիւն (օյնոք եւրի) :

Այս անտէն ևս չուտով կը բժշկուին Հոլոնէյի սպե-
ղանիով , որ իւր ներգործութեամբ երեւելի հանդիսացա-
նաւ անդամաւորութեան շատ դեպքերու մէջ :

Տես տեսութիւն :

Այս սպեղանին տեստեսութեան (մայաւը) ամենին
վստիկաւոր դեպքերը կը բժշկէ , եթէ գործածեն զայն՝ ինչ-
պէս որ պատուիրեալ է ծանուցագրոյն մէջ :

Սորթային հիւանդութիւնք :

Խոցաւորանքը (գապորճը) , չոր արմաքս յարմակութիւնը
և մարդոյ մարմնոյն ամեն գրգռութիւնները աներեւոյթ կը լըս-
քան մը անգամ այս սպեղանին քսելով : Գուրս տալ տուրա-
րաք արտադրութեան պակասութեան կը լըստարժանի , և ըստարժ-
այս սպեղանին երբ մտնելով կը անցնի անոնց մարմնոյն ծակ-
աղիկ և կը գտնէ գործարարներ , աս կերպիւ հիւանդութիւնը ան-
հետ կը լըս : Այն անիւնները , որոց երեսը և քաղցիկները ագ-
ղացեալ են մարմնոյն հիւանդութիւններով , կը ան անմիջապա-
ցիւ գորուոր դեղը գործածելով , չուտով անհետ ընել նայն աղ-
գեղութիւնները և դարձեալ ձեռք բերել մարմնոյն բնական գոյնը
և կակղութիւնը :

Այս սպեղանին յատկապէս օգտակար է հետեւեալ անոնց .
Ուռոցիք : Քաղցիկը (չերքէնէ) : Կորուածք : Գեղուն
կամ կծկուած միանայ կամ ջրաց (սինիլ չէքիլսի) : Խոց
տոլից (նաւը) : Խօթութիւնք մարմնոյ : Զօրացաւութիւն :
Խաղաւարտ (չպան) : Ջրգողութիւն (սրգա) : Ներքեւեան
և լայնախոր վերք (ֆիւթիւ) : Սննդաւորութիւն (նիգրիս) :
Սերմնակաթութիւն (պէլ սօվաբուրու) : Բոս : Լեռնի
հիւանդութիւնք : Խոց պարանոցի : Ցաւ պարանոցի : Ափ-
րօպիտեան անոք : Պոլ ցաւալին (թիւ տուրու) :

Այս սպեղանին , որ կը ընտէր նոյն իսկ հնարովին ան-
նական վերակացութեամբ անոր ընդհանուր գործարանաց
մէջ , կը ծախուի ի խնտին Սէրէն կուռած թաղը թիւ 244 .
և ի Նոր Լորդ Մայիլէն Լէն թաղը թիւ 80 : Իսկ ուրիշ եր-
կրները , իւր գործակարաց քով կը գտնուին . որոց անունները
հետեւեալներն են . Իմիջիւ Իբար է Ճիւտիլ , և մօտեւ Բոնկ
բժիշկը , որ Ֆարմաի տղամուսն անոն գեղարմատ խանութին
տէրն է : Կ. Պօլիս Լ. Սիմաի և Փ. Տէրաւաւա , Աւեք-
անդիլիս Փ. Բեքրիլի , Իսմայիլ Կալարիս , Բիս կղերի Ճ .
Սիմիլիլի , Սալթալիս Լ. Սիլիլ , Պարէշ Երիւր Վուսայ :
Յիշեալ սպեղանին տուրիքը զանազան մեծութեամբ են
և կը ծախուին 9, 22 , 33 , 88 , 176 և 264 զուռուշ իւրաքան-
չեւը , և ամեն մէկուն մէջ հայերէն լեզուաւ ծանուցագիր
մը կայ , որ այս սպեղանին գործածութեան վրայօք մանրա-
մասն տեղեկութիւններ կուտայ :

Խորագիր-տէր լրագրոյս ,

Պոլիս Վ. Պալարայիս :